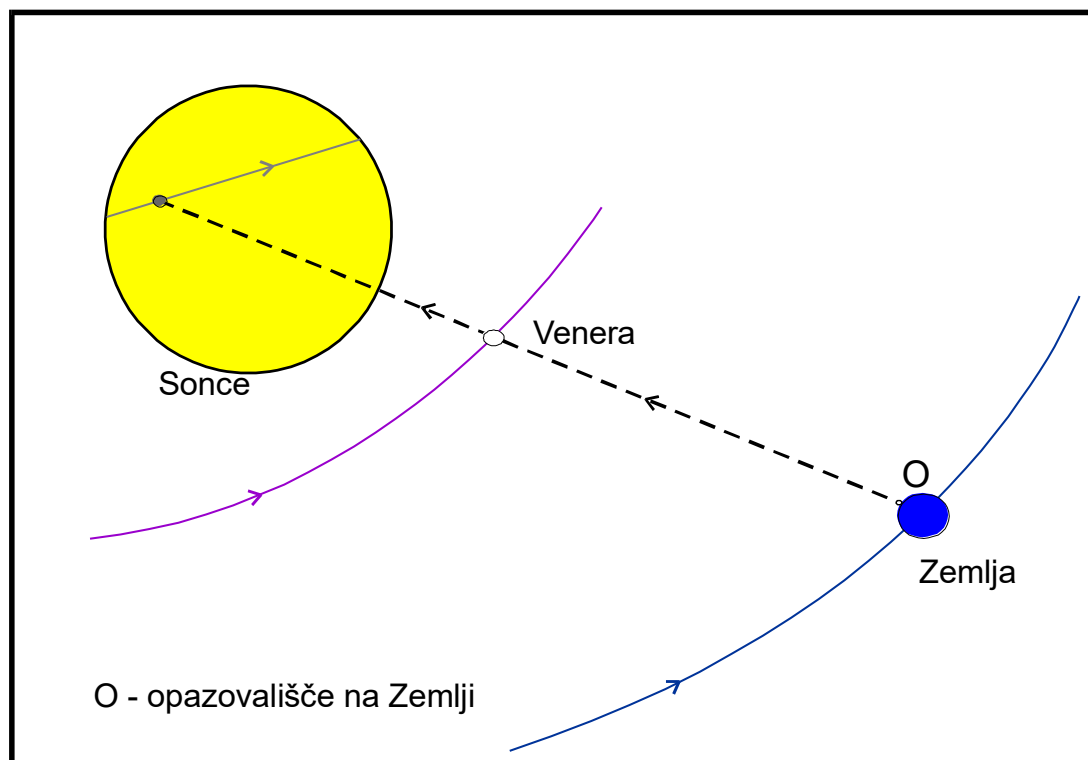

O tem jezuitu, ki je bil hkrati matematik in astronom, še nismo pisali. Tukaj se ga spominjamo v zvezi z navideznim Venerinim prehodom čez Sonce, ki smo ga pred kratkim kar dvakrat (2004 in 2012) opazovali tudi iz naših krajev. On pa ga je iz Slovenije opazoval prvi in zato prejel priznanje.

Janez Krstnik Schoettl

(Steyr, 1724 – ?, ?)

V jezuitski red so ga sprejeli leta 1741 na Dunaju. Potem je postal strokovnjak za matematiko, povezano z astronomijo. Predaval je po različnih avstrijskih šolah. Med letoma 1754 in 1757 je bil prefekt in profesor filozofije v dunajskem plemiškem zavodu Terezijanišču. Od leta 1759 do 1761 je poučeval matematiko na jezuitski gimnaziji v Ljubljani, kjer je 6. junija 1761 opazoval navidezni prehod Venere čez Sonce. Po odhodu iz Ljubljane jeseni 1761 je bil spet nekaj časa profesor v Terezijanišču. Ni znano, kje in kdaj je umrl.

Navidezni prehod (prečkanje, tranzit) Venere čez Sončevo ploskev (disk) – shema pojava. Venera se kot drobna temna okrogla pega počasi premika po tetivi svetle Sončeve okrogle ploskve. Pojav se začne, ko se Venera navidezno dotakne ploskve, nato »Venerina pega« zleze v Sončevo ploskev, po njej navidezno leze (potuje) nekaj ur, ko jo z dotikom končno zapusti.

Do danes so opazovali sedem navideznih Venerinih prehodov čez Sonce, in to v letih 1639, 1761 in 1769, 1874 in 1882, 2004 in 2012. Zadnja dva smo množično opazovali tudi iz Slovenije.

J. Schoettl pa je bil prvi, ki je na naših tleh opazoval navidezni prehod Venere čez Sončevo ploskev. O tem svojem opazovanju je zapustil dokument - rokopis *Observationes Veneris per discum Solis an. 1761 die 6. Juni transeuntis factae Labaci*. Njegove opazovalne meritve prehoda so mu je prinesle priznanje številnih pomembnih evropskih astronomov in tudi ustanov, med njimi ga je pohvalila celo pariška Akademija znanosti (Académie des sciences). Gre za najpomembnejše astronomsko opazovanje v tistem času na Kranjskem.

Venerini prehodi čez Sonce so bili v preteklosti deležni velike pozornosti astronomov, ker posredujejo možnost za meritev Sončeve paralakse, in s tem oddaljenosti med Zemljo in Soncem, tj. astronomske enote (ae.), ene od najpomembnejših enot za merjenje razdalj v vesolju (1 ae. je okoli 150 milijonov kilometrov). O tem lahko več preberete v ustreznih astronomskih učbenikih in tudi na svetovnem spletu.

Kranj – Zlato Polje, 9. julij 2018

Majo Prosen